

Деревянко Б.В. Про перспективи постконфліктного відновлення соціальної сфери й економіки окремих районів Донбасу та Нагірного Карабаху. *Сфера життєдіяльності міста: економіко-правові проблеми постконфліктного відновлення: матеріали Круглого столу (29 вересня 2020 р., м. Київ)*. Наук. ред. В.А. Устименко. НАН України; ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України». Київ, 2020. С. 30–33.

Деревянко Б.В.,

доктор юридичних наук, професор

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ПОСТКОНФЛІКТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ Й ЕКОНОМІКИ ОКРЕМИХ РАЙОНІВ ДОНБАСУ ТА НАГІРНОГО КАРАБАХУ

Конфлікт у східній частині України триває сьомий рік. І перспективи щодо його подолання найближчим часом відсутні. Конфлікт у Нагірному Карабаху триває з початку 1990-х років. Менше місяця триває «гаряча» фаза цього конфлікту, проте тут є перспективи його врегулювання або завершення та відновлення соціальної сфери і розвитку економіки у майбутньому. У цьому полягає відмінність із конфліктом у Донбасі. Відновити інфраструктуру міст, а головне містечок, селищ та сіл Донецької і Луганської областей, які сьогодні не підконтрольні уряду України, довести її хоча б до рівня 2013 року, не буде можливим до повернення законної, визнаної ООН та іншими державами, влади. При цьому інфраструктура та потенціал великих міст – Донецька, Луганська, Макіївки, Горлівки та інших можуть бути відновлені достатньо швидко. Інфраструктуру, а особливо економічний потенціал невеликих населених пунктів відновити буде вкрай складно, нерентабельно і навряд чи доцільно. Конфлікт у Нагірному Карабаху може завершитися протягом найближчих місяців. Сьогодні складно сказати на яких умовах це буде зроблено, але скоріше за все територію невизнаної НКР буде в певних частинах розділено між урядами Вірменії та Азербайджану, або повністю закріплено за урядом Азербайджану, а такий розподіл та закріплення буде визнане ООН та

Деревянко Б.В. Про перспективи постконфліктного відновлення соціальної сфери й економіки окремих районів Донбасу та Нагірного Карабаху. *Сфера життєдіяльності міста: економіко-правові проблеми постконфліктного відновлення: матеріали Круглого столу (29 вересня 2020 р., м. Київ)*. Наук. ред. В.А. Устименко. НАН України; ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України». Київ, 2020. С. 30–33.

абсолютною більшістю інших держав. У такому випадку одразу стане можливим відновлення територій, постраждалих від наслідків військових дій. Мінусом Нагірного Карабаху можуть стати більш численні руйнування, ніж у Донбасі. А плюсом – менша густина населення та об'єктів інфраструктури, а також майже повна відсутність об'єктів промисловості, які б довелося відновлювати, чого не можна сказати про індустріальний Донбас.

Відновлення економіки Донбасу потребує великих інвестицій. До того ж значних коштів потребує відновлення добробуту населення. Нагірний Карабах внаслідок «гарячої» фази конфлікту потенційно може отримати шанс на розвиток економіки, вливання значних інвестицій як із європейських держав, так і з Туреччини та азійських держав, індустріалізацію, розвиток інтернет-технологій тощо. Плюс може легітимізуватися заготівля лісу, видобуток та обробка будівельного каміння, поживитися туризм. Найовні у Нагірному Карабаху електричної енергії (зокрема генерованої Тертерською (Сарсангською) гідроелектростанцією) вистачить на поживлення промисловості. Кількість населення Нагірного Карабаху однозначно визначити не можна, проте вона не є більшою за 170 тисяч осіб. А тому для забезпечення добробуту людей треба у разі менше коштів, ніж для забезпечення добробуту більш ніж 1,5 млн. осіб на непідконтрольних уряду України територіях Донецької та Луганської областей.

Одразу з відновленням урядом України контролю над усією територією Донецької та Луганської областей постануть питання забезпечення життєдіяльності населення та підтримки виробничої сфери. Стосовно першого питання слід зазначити, що сьогодні на території України, підконтрольній уряду, проживає як мінімум 1,5 млн. переселенців з непідконтрольних територій. Вони отримують державну допомогу. Раніше нами вказувалося на окремі недоліки законодавства про соціальну допомогу ВПО та можливості

Деревянко Б.В. Про перспективи постконфліктного відновлення соціальної сфери й економіки окремих районів Донбасу та Нагірного Карабаху. *Сфера життєдіяльності міста: економіко-правові проблеми постконфліктного відновлення: матеріали Круглого столу (29 вересня 2020 р., м. Київ)*. Наук. ред. В.А. Устименко. НАН України; ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України». Київ, 2020. С. 30–33.

залучення їхніх коштів до роботи у банківській системі України [1]. Зокрема нами наголошувалося на недоцільності прив'язки надання соціальної допомоги ВПО до відсутності у них депозитів в українських банках у розмірі, що перевищує розмір у 25 прожиткових мінімумів доходів працездатних громадян [1, р. 214-215]. У будь-якому випадку кошти, що надаються державою для ВПО, є дріб'язком у порівнянні із тими сумами, які потрібні для підтримки життя і здоров'я людей на територіях, що сьогодні не підконтрольні уряду. Зрозуміло, що тут на допомогу можуть прийти міжнародні благодійні організації та усілякі закордонні й українські благодійні фонди.

Друге питання, яке стосується постконфліктного відновлення промислового потенціалу нині невідконтрольних територій Донбасу, є набагато складнішим. Зробити це швидко і без великих фінансових вливань буде неможливо. З іншого боку, у сучасному світі отримання енергії від спалювання вуглеводнів відходить у минуле. Використання енергії кам'яного вугілля у країнах ЄС визнано брудним виробництвом і заборонено. До того ж, через геологічні особливості видобуток вугілля абсолютною більшістю шахт і копалень Донбасу є нерентабельним. Можна згадати відомі на весь світ назви великих заводів та комбінатів металургійної і хімічної промисловості, компаній з виробництва побутової техніки, новітньої зброї і транспортних засобів, які сьогодні розграбовані, новітнє обладнання вивезено на російську федерацію, а старе переплавлено як металобрухт.

Наведене вище говорить про економічну недоцільність відновлення більшості підприємств Донбасу. Крім цього, після завершення конфлікту Україні випаде унікальна нагода спробувати відносно швидко перепрофілювати промисловий регіон у напіваграрний із меншою у порівнянні із 2013 роком кількістю мешканців, родючими землями та більш розвинутою у порівнянні із

Деревянко Б.В. Про перспективи постконфліктного відновлення соціальної сфери й економіки окремих районів Донбасу та Нагірного Карабаху. *Сфера життєдіяльності міста: економіко-правові проблеми постконфліктного відновлення: матеріали Круглого столу (29 вересня 2020 р., м. Київ)*. Наук. ред. В.А. Устименко. НАН України; ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України». Київ, 2020. С. 30–33.

попередніми роками переробкою сільськогосподарської продукції з доведенням її до кінцевого споживача.

Звільнити від териконів родючі землі можна за посередництва різноманітних технологій. Найпростішою є спалювання у ТЕС відходів видобувної промисловості замість чистого вугілля із додаванням кисню або застосуванням інших хімічних та фізичних технологій. Ця технологія є брудною і не дешевою, проте не вимагає далекого транспортування відходів і може бути достатньо швидко реалізована. Більш складні технології можуть передбачати завантаження і транспортування відходів видобувної промисловості залізничним транспортом до іншої країни (скоріше за все КНР), де за допомогою приладів, фахівців і способів, вигаданих у Японії чи США, ці відходи будуть подрібнені і повністю перероблені. В обох випадках шахтарі із закритих і законсервованих шахт і копалень можуть бути працевлаштовані на роботах із демонтажу териконів. Зрозуміло, що усі заходи та можливі програми постконфліктного відновлення промислового потенціалу та перепрофілювання економіки регіону Донбасу мають спиратися на комплексне застосування засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, які будуть ці заходи вживати і програми реалізовувати. При цьому застосовуватися мають не лише засоби, названі у частині другій статті 12 Господарського кодексу України [2], але й інші, визначені спеціальним господарським законодавством.

Список використаних джерел:

1. Bogdan Derevyanko, Yevhen Zozulia and Liudmyla Rudenko (2017). Money assets of internally displaced persons as financial resources of commercial banks. *Banks and Bank Systems*, 12(4), 211-217. doi:[10.21511/bbs.12\(4-1\).2017.09](https://doi.org/10.21511/bbs.12(4-1).2017.09)
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.